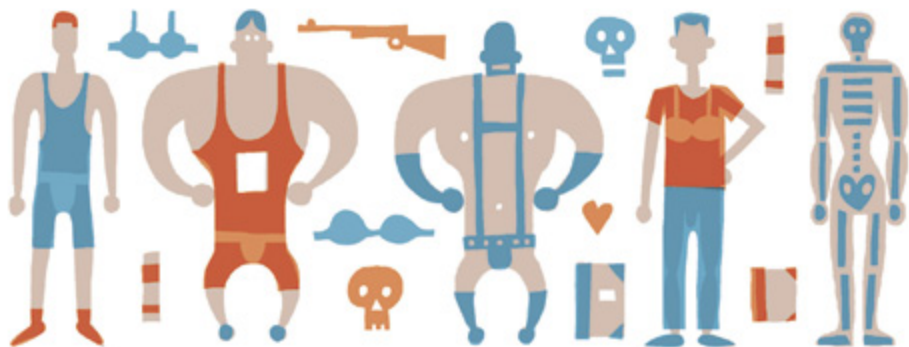

JOHN IRVING

MINÄ OLEN MONTA

JOHN IRVING:

- Garpin maailma (1978, suom. 1980)
Kaikki isäni hotellit (1981, suom. 1981)
Välisarjan avioliitto (1974, suom. 1984)
Oman elämänsä sankari (1985, suom. 1985)
Ystäväni Owen Meany (1989, suom. 1989)
Vesimies (1972, suom. 1991)
Sirkuksen poika (1994, suom. 1994)
Tuulesta temmattu tyttöystävä (1996, suom. 1996)
Leski vuoden verran (1998, suom. 1998)
Elokuvaaurani (1999, suom. 2000)
Neljäs käsi (2001, suom. 2001)
Hiiri joka rapisi seinän välissä (2003, suom. 2003)
Kunnes löydän sinut (2005, suom. 2006)
Viimeinen yö Twisted Riverillä (2009, suom. 2010)
Vapauttakaa karhut! (1968, suom. 2012)
Minä olen monta (2012, suom. 2013)

JOHN IRVING

Minä olen monta

Suomentanut

KRISTIINA RIKMAN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

William Shakespearen näytelmien sitaatit suomentaneet Matti Rossi
(*Kuningas Lear, Macbeth, Myrsky, Rikhard II*), Pentti Saaritsa
(*Loppiaisaatto*) ja Yrjö Jylhä (*Romeo ja Julia, Venetsian kauppias*).

Englanninkielinen alkuteos *In One Person*
ilmestyi Yhdysvalloissa 2012.

Copyright © 2012 by Garp Enterprises, Ltd.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2013

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-7092-9

*Sheila Heffernonille ja David Rowlandille
Tony Richardsonin muistolle*

*Näin minä olen monta näyttelijää,
eikä kukaan niistä ole tyytyväinen.*

WILLIAM SHAKESPEARE, *RIKHARD II*

Sisällys

1. Epäonnistunut roolijako	11
2. Pihkassa väärin ihmisiin	43
3. Roolileikkiä	81
4. Elainen rintsiakat	115
5. Hyvästit Esmeraldalle	152
6. Elainen valokuvat	203
7. Kauheat enkelini	239
8. Iso Al	269
9. Tuplavahinko	302
10. Yksi ote	353
11. España	395
12. Epilogien maailma	440
13. Luonnottomia kuolemia	495
14. Opettaja	564
Kiitokset	605

1.

Epäonnistunut roolijako

Aion aloittaa kertomalla teille neiti Frostista. Väitän kyllä kaikille että minusta tuli kirjailija, koska luin erään Charles Dickensin romaanin viidentoista vuoden herkässä iässä, mutta totta puhuen olin vielä nuorempi, kun tapasin neiti Frostin ensimmäistä kertaa ja kuvittelin mil-laista seksi olisi hänen kanssaan, ja tuo seksuaalisen he-räämisen hetki merkitsi myös mielikuvitukseni hetkit-täistä heräämistä. Se mitä himoitsemme muovaa meidät. Tuon alle minuutin mittaisen kiihottuneen, salaisen kai-pauksen aikana päätin että minusta tulisi kirjailija ja har-rastaisin seksiä Miss Frostin kanssa – enkä välttämättä tuossa järjestyksessä.

Tutustuin neiti Frostiin kirjastossa. Pidän kirjastoista, vaikka minulla onkin vaikeuksia artikuloida sitä sanaa – sekä yksikössä että monikossa. Vaikuttaa siltä että minun on hankala ääntää tiettyjä sanoja, enimmäkseen substantiiveja – sellaisten ihmisten, paikkojen ja tavaroiden nimiä, jotka ovat aiheuttaneet luonnottoman kiihtymyksen, täydellisen päättämättömyyden tai järjettömän pakokauhun tunteita. Sitä mieltä ainakin ovat ne lukemattomat puheopettajat ja terapeutit ja psykiatrit, jotka ovat hoitaneet minua – tosin onnistumatta. Alakoulussa minut jätettiin luokalle ”vakavan puhehäiriön” takia – se oli liioittelua. Olen tätä nykyä kuusi-kymppinen, täytän kohta seitsemänkymmentä, enkä ole

enää kiinnostunut virheellisistä ääntämisistäni. (Turhia kauden kastelematta, paskat etiologiasta.)

En edes yritä lausua sanaa *etiologia*, mutta onnistun lausumaan jotenkuten ymmärrettävästi sanan *kirjasto* – myös monikossa. (”Kirjasto”, minä sanon – niin kuin lapset. Se kuulostaa jonkinlaiselta sivistyneeltä rahapeliltä.)

Asian tekee vielä ironisemmaksi se, että minun ensimmäinen kirjastoni oli kovin vaatimaton. Tarkoitin vermontilaisen First Sisterin pikkukaupungin yleistä kirjastoa – kompaktia punatiilistä rakennusta samalla kadulla jonka varrella isovanhempani asuivat. Minä asuin heidän luonaan River Streetin talossa viisitoistavuotiaaksi, siihen saakka kun äitini meni uusiin naimisiin. Äiti tapasi isäpuoleni näytelmän harjoituksissa.

Kaupungin näytelmäkerhon nimi oli First Sisterin näyttelijät ja muistini mukaan näin kaikki sen esittämät näytelmät kaupungin pienessä teatterissa. Äiti oli kuiskaaja – jos joku unohti vuorosanansa, hän kertoi mitä piti sanoa. (Ja koska se oli harrastelijateatteri, unohdettuja vuorosanoja oli paljon.) Minä luulin monet vuodet että kuiskaaja oli yksi näyttelijöistä – joku joka piilotteli kulisseissa vailla roolipukua, mutta joka yhtä oli kaikki välttämätön osa dialogia.

Isäpuoleni oli uusi tulokas First Sisterin näyttelijöissä, kun äiti tapasi hänet. Hän oli tullut kaupunkiin opettajaksi Favorite River Academyyn – se oli melko arvostettu ja siihen aikaan pelkästään pojille tarkoitettu yksityinen koulu. Suurimman osan lapsuuttani (varmasti ainakin kymmenen tai yhdentoista vanhaksi) olin tiennyt että lopulta, kun ”olisin kyllin vanha”, päätyisin sinne oppilaaksi. Koulun kirjasto oli uudenaikaisempi ja paremmin valaistu kuin First Sisterin kaupunginkirjasto, mutta se oli minun ensimmäinen kirjastoni ja sen kirjastonhoitaja oli minun en-

simmäinen kirjastonhoitajani. (Sen sanan lausuminen ei ole tuottanut minulle koskaan mitään vaikeuksia!)

Turha sanoakaan että neiti Frostin tapaaminen oli kokemuksena paljon ikimuistettavampi kuin itse kirjasto. Oli anteeksiantamatonta, että sain tietää hänen etunimensä vasta kauan tuon ensitapaamisen jälkeen. Kaikki puhuttelivat häntä neiti Frostiksi, ja hän näytti minusta suunnilleen äitini ikäiseltä – tai vähän nuoremmalta – kun hiukan myöhäisellä iällä sain ensimmäisen kirjastokorttini ja tapasin hänet. Tätini, sangen kopean henkilön, mukaan ”neiti Frost oli muinoin oikein komea”, mutta minun oli vaikea kuvitella, että neiti olisi voinut olla upeampi kuin silloin kun tapasin hänet – vaikka jo lapsena en muuta tehnytkään kuin kuvittelin asioita. Tätini mukaan kaupungin kaikki poikamiehet olivat *joskus* menneet järkiään sekaisin tavatessaan neiti Frostin. Kun joku sitten oli rohjennut esittäytyä ja ehdottaa sinun-kauppoja, tuo muinainen kaunotar oli katsonut heitä kylmästi ja sanonut jäätävästi: ”Minä olen *neiti* Frost. En ole ollut naimisissa enkä halua koskaan mennäkään.”

Asenteen huomioon ottaen ei ollut ihme, että neiti Frost oli tavatessamme edelleen naimaton; minusta oli käsittämätöntä, että kaupungin poikamiehet olivat lakanneet esittäytymästä hänelle.

Tuo käänteentekevä Dickensin romaani – se minkä takia halusin isona kirjailijaksi, kuten aina sanon – oli *Suuria odotuksia*. Taisin olla viidentoista lukiessani sen ensi kertaa ja sitten uudestaan. Ainakin se tapahtui ennen kuin aloitin Favorite River Academyssa, sillä lainasin kirjan First Sisterin kaupunginkirjastosta – kahdesti. En unohda milloinkaan sitä päivää, jolloin menin lainaamaan kirjaa toistamiseen. Sitä ennen en ollut koskaan halunnut lukea kokonaista kirjaa uudestaan.

Neiti Frost loi minuun läpätunkevan katseen. Siihen aikaan ulotuini häntä tuskin hartioihin. ”Neiti Frost oli ennen vanhaan ’veistoksellinen’, kuten sanotaan”, tätini oli sanonut aivan niin kuin neiti Frostin pituus ja muodot olisivat olleet olemassa vain menneisyydessä. (Minusta hän oli veistoksellinen aina.)

Neiti Frostilla oli suora ryhti ja leveät hartiat, mutta minun huomioni varastivat hänen pienet, sievät rintansa. Neidin miehekkääseen kokoon ja ilmeiseen voimakkuuteen verrattuina ne näyttivät vastikään kehittyneiltä – ne olivat kuin nuoren tytön vasta puhjenneet ummut. En käsittänyt miten vanhemman naisen oli mahdollista näyttää siltä, mutta takuulla nuo rinnat kiihottivat jokaisen hänen kohtaamansa teinipojan mielikuvitusta, niin minä ainakin kuvittelin tavatessani hänet, milloin se nyt olikaan? Vuonna 1955. Minun on lisättävä, ettei neiti Frost pukeutunut viettelevästi, ei ainakaan First Sisterin kaupunginkirjaston unohtetussa hiljaisuudessa; oli päivä tai ilta, kirjastossa oli harvoin ketään kävijää.

Olin kuullut kopean tätini sanovan (äidilleni): ”Neiti Frost on ohittanut sen ajan jolloin tarvitaan harjoitusrintaliivejä.” Kolmentoista iässä olin kuvitellut sen tarkoittavan – päämäärätäni mielestä – että neiti Frostin rintaliivit olivat aivan vääränlaiset hänen rinnolleen, tai kääntäen. Minusta ei! Ja sillä aikaa kun minä mielessäni pohdin tuskaisesti kumpi meistä, tätini vai minä, oli oikeassa neiti Frostin rintojen suhteen, kirjastonhoitaja katsoi minua tyynen läpätunkevasti, kuten jo kerroin.

Olin tavannut hänet ollessani kolmentoista, mutta tuolla nolostuttavalla hetkellä olin viidentoista vanha. Neiti Frostin pitkä, viipyilevä katse tuntui kahden vuoden mittaiselta. Viimein hän sanoi vastauksena pyyntööni saada lukea *Suuria odotuksia* uudestaan: ”Sinähän olet jo lukenut sen, William.”

”Niin olen ja tykkäsin siitä”, minä sanoin – ja olin ihan vähällä lipsauttaa että tykkäsin myös hänestä. Hän oli erittäin muodollinen – ensimmäinen ihminen joka puhutteli minua aina Williamiksi. Perheelle ja ystäville olin aina Bill tai Billy.

Halusin nähdä neiti Frostin pelkissä rintsikoissa, jotka (minun joka paikkaan nenänsä työntävän tätini mielestä) eivät enää tarjonneet riittävästi tukea. Mutta sen sijaan että olisin lipsauttanut niin pahan tahdittomuuden, sanoin: ”Haluaisin lukea sen uudestaan.” (Ei sanaakaan siitä, että neiti Frost oli tehnyt minuun vaikutuksen, joka ei jäänyt yhtään jälkeen siitä jonka Estella tekee Pip-rukkaan.)

”Nytkö jo?” kysyi neiti Frost. ”Vastahan sinä luit sen kuukausi sitten!”

”En malta odottaa että pääsen sen kimppuun uudestaan”, minä sanoin.

”Charles Dickens on kirjoittanut monta muutakin romaania”, neiti Frost sanoi. ”Kokeilisit jotakin toista, William.”

”Kyllä minä kokeilenkin”, minä vakuutin hänelle, ”mutta ensiksi haluan lukea uudestaan *Suuria odotuksia*.”

Minulla alkoi oitis seistä, kun kuulin neiti Frostin kutuvan minua toistamiseen Williamiksi – viidentoista vanhana minulla tosin oli pieni penis ja naurettavan surkea erektio. (Neiti Frost ei varmaan edes huomannut että minulla seiso.)

Kaikkietävä tätini oli kertonut äidilleni, että olin ikäsekseni kehittymätön. Tätini luonnollisesti tarkoitti että olin muilla (tai kaikin) tavoin ”kehittymätön”; tietääkseni hän ei ollut nähnyt penistäni vauvaiän jälkeen, jos silloinkaan. Minulla on muuten muutakin sanottavaa sanasta *penis*. Riittää varmaan kun kerron että minulla oli suuria vaikeuksia lausua sanaa penis. Se tulee ulos muodossa

”penit”, silloin kun ylipäättään saan sen ulos suustani. Rimmaa sanan ”zenit” kanssa. (Monikoita yritän välttää viimeiseen asti.)

Neiti Frost ei siis tiennyt mitään seksuaalisesta ahdistuksestani yrittäessäni lainata toistamiseen *Suuria odotuksia*. Itse asiassa neiti Frost antoi ymmärtää, että koska kirjastossa oli paljon muutakin lainattavaa, yhden ja saman kirjan uudelleen lukeminen olisi moraalitonta ajanhukkaa.

”Mitä erityistä siinä muka on?” hän kysyi minulta.

Hän oli ensimmäinen, jolle kerroin haluavani kirjailijaksi juuri *Suurten odotusten* takia, vaikka syypää oli oikeasti hän.

”Sinä siis haluat kirjailijaksi!” neiti Frost huudahti. Hän ei kuulostanut ilahtuneelta. (Vuosia myöhemmin mietin olisiko neiti Frost ilmaissut närkästystään, jos olisin ilmoittanut haluavani harjoittaa sodomiaa.)

”Kirjailijaksi, kyllä – luulen niin”, minä sanoin.

”Mutta ethän sinä voi mitenkään tietää onko sinusta kirjailijaksi!” neiti Frost sanoi. ”Ei se ole mikään ammatti.”

Hän oli tietenkin oikeassa, mutta enhän minä sitä tuolloin tiennyt. Enkä minä vedonnut häneen vain siksi, että hän antaisi minun lukea uudestaan *Suuria odotuksia*, anelin erityisen innokkaasti siksi, että mitä tympääntyneemmäksi neiti Frost muuttui minua kohtaan, sitä enemmän minua miellytti hänen sisäänhengityksensä – puhumattaakaan sen aiheuttamasta yllättävän tyttömäisen poven kohoilusta.

Viidentoista ikäisenä olin aivan yhtä lätkässä häneen ja yhtä hukassa kuin olin ollut kaksi vuotta aikaisemmin. Ei, nyt täytyy korjata: olin ilman muuta paljon viehtyneempi hänestä viisitoistavuotiaana kuin kolmentoista vanhana, jolloin olin vain fantisoinut naivani hänen kanssaan ja ryh-

tyväni kirjailijaksi – viisitoistavuotiaan kuvitteleva seksi oli kehittyneempää (siinä oli enemmän konkreettisia yksityiskohtia) ja olin jo kirjoittanut muutaman lauseen, joita kovasti ihailin.

Seksi neiti Frostin kanssa oli yhtä epätodennäköistä kuin oikeasti kirjailijaksi päätyminenkin – mutta eivätkö ne silti olleet mahdollisia? Kumma kyllä, minussa oli kyllin suuret luulot itsestäni uskoakseni niin. Mistä moinen liioiteltu ylpeys tai ansaitsematon itsevarmuus oli peräisin – no, kaiketi sillä oli jotain tekemistä perimieni geenien kanssa.

En tarkoita äitiäni: kuiskaajan työssä ei ollut tippaakaan hybristä. Ja minähän vietin enimmäkseen iltani äidin kanssa tuossa turvasatamassa kaupungin harrastelijateatterin monipuolisesti lahjakkaiden (tai lahjattomien) näyttelijöiden kanssa. Tuo pieni teatteri ei ollut mikään yhteisen ylpeyden tai ylitse kuohuvan itsevarmuuden pesäpaikka – siksi siellä kaivattiinkin kuiskaajaa.

Jos minun hybrikseni oli perittyä, se oli peritty biologiselta isältääni. Minulle oli kerrottu, etten ollut tavannut häntä koskaan, tunsin hänet vain maineelta, eikä se ollut kummoinen.

Isoisäni puhui hänestä ”koodipoikana” – tai, harvemmin, ”kersanttina”. Äitini oli jättänyt collegen kesken tuon kersantin takia, sanoi isoäitini. (Hän puhui mieluummin kersantista, jonka hän aina lausui halveksuvasti, kuin koodipojasta.) En tiedä oliko William Francis Dean todella syynä äitini opintojen keskeytymiseen; hän oli mennyt kyllä sihteeriopistoon, mutta vasta kun oli jo raskaana. Ja sen seurauksena hän myös joutui lähtemään sihteeriopistosta.

Äiti kertoi minulle menneensä naimisiin isäni kanssa Atlantic Cityssä, New Jerseyssä, huhtikuussa vuonna 1943

– pakkoavioliitosta puhuminen oli siis vähän liian myöhäistä, minä kun olin syntynyt jo maaliskuussa vuonna 1942 Vermontin First Sisterissä. Olin siis jo vuoden ikäinen, kun äiti avioitui isän kanssa ja ”hääät” (vihkiminen kaupungin notaarin tai rauhantuomarin edessä) olivat olleet ennen kaikkea isoäidin idea – niin Muriel-täti ainakin sanoi. Sain sen vaikutelman ettei William Francis Dean ollut astunut avioon aivan vapaasta tahdostaan.

”Me erosimme ennen kuin sinä täytit kaksi”, äiti oli kertonut minulle. Olin nähnyt vihkitodistuksen, minkä takia muistin eksoottisen tuntuisen ja etäällä Vermontista sijaitsevan Atlantic Cityn New Jerseyssä. Isäni oli ollut peruskoulutuksessa siellä. Avioeropapereita kukaan ei ollut näyttänyt minulle.

”Kersantti ei ollut kiinnostunut avioliitosta eikä lapsista”, isoäiti oli kertonut minulle ylpeän oloisena; tajusin jo lapsena että tätini kopeus oli peräisin isoäidiltä.

Mutta Atlantic Cityssä tapahtuneen takia – viis siitä miten siihen oli päädytty – tuo vihkitodistus teki minusta aviolapsen, jos kohta hiukan myöhäisen. Sain nimekseni William Francis Dean, Jr. Minulla oli isäni nimi, vaikka jäin vaille isäni läsnäoloa. Ja täytyi minulla olla jonkin verran koodipojan geenejä – kersantin ”uhkarohkeutta”, niin kuin äitini sanoi.

”Millainen hän oli?” kysyin äidiltä sen sadannen keran. Äiti oli aina kovin kiltti.

”No, hän oli oikein komea – sinustakin tulee komea”, hän vastasi aina hymyillen. ”Ja hän jos kukaan oli uhkarohkea.” Äiti piti minusta kovasti kun olin vielä pieni.

En tiedä ovatko kaikki murrosikäiset pojat ja varhais-
teinit yhtä piittaamattomia lineaarisen ajan suhteen kuin minä olin, mutta mieleeni ei koskaan tullut kyseenalaistaa tapahtumien kulkua. Isäni oli pannut äitini paksuksi tou-

kokoon lopulla tai kesäkuun alussa vuonna 1941 opiskellessaan ensimmäistä vuotta Harvardissa. Silti hänestä ei koskaan puhuttu harvardilaisena – ei edes Muriel-tädin kaikkein sarkastisimmissa kommenteissa. Hänestä puhuttiin aina koodipoikana (tai kersanttina), vaikka äitini oli selvästi ylpeä hänen Harvard-yhteydestään.

”Kuvittele että aloittaisit Harvardin viisitoistavuotiaana!” kuulin hänen sanovan useammin kuin kerran.

Mutta jos minun uhkarohkea isäni oli ollut viidentoista aloittaessaan ensimmäisen lukuvuotensa Harvardissa (syyskuussa 1940), hänen oli täytynyt olla nuorempi kuin äitini, jonka syntymäpäivä oli huhtikuussa. Hän oli jo kaksikymppinen huhtikuussa 1940 ja vain kuukautta vaille kaksikymmentäkaksi, kun minä synnyin maaliskuussa 1942.

Eivätkö he menneet naimisiin heti kun hän sai tietää olevansa raskaana siksi että isäni oli silloin alle kahdeksantoista? Hän oli täyttänyt kahdeksantoista lokakuussa 1942. Kuten äitini sanoi minulle: ”Kutsuntaikä oli huomaavaisesti laskettu juuri siihen.” (Vasta myöhemmin tulin ajatelleksi, että sana *huomaavaisesti* ei kuulunut äitini sanavarastoon; kenties se oli peruja Harvardin pojan puheenparresta.)

”Värväytymällä vapaaehtoisena, kuten isäsi teki tammikuussa 1943, hän uskoi pystyvänsä hallitsemaan sotilaallista kohtaloaan”, äiti kertoi minulle. (”Sotilaallinen kohtalokaan” ei kuulostanut hänen sanavarastoltaan; sekin haiskahti Harvardilta.)

Isäni matkusti bussilla Massachusettsin Fort Devenssiin, missä hän aloitti palveluksensa maaliskuussa 1943. Tuohon aikaa ilmavoimat kuuluivat asevoimiin ja isä oli määrätty erikoiskoulutukseen salakirjoitusteknikoksi. Ilmavoimat oli vallannut Atlantic Cityn ja sitä ympäröivät

hiekkadyynit peruskoulutusta varten. Isäni ja muut palvelukseen kutsutut oli majoitettu luksushotelleihin, jotka he tuhosivat. Isoisäni mukaan ”baareissa kukaan ei kysellyt henkkareita. Viikonloppuisin kaupunkiin tulvi tyttöjä – enimmäkseen hallituksen virkailijoita Washington D. C:stä. Se oli varmasti hauskaa aikaa – huolimatta siitä että hiekkadyyneillä lauottiin kaikenlaisia aseita”.

Äiti sanoi käyneensä tapaamassa isää Atlantic Cityssä ”kerran tai kahdesti”. (Kun he olivat vielä naimisissa ja minä olin yksivuotias?)

Äidin oli täytynyt matkustaa Atlantic Cityyn ”häihin” yhdessä isoisän kanssa tuolloin huhtikuussa 1943 hiukan ennen kuin isä lähetettiin salakirjoituskouluun Pawlingiin, New Yorkiin, missä hän opetteli koodikirjojen käyttöä ja salakirjoitusten purkamista. Sieltä isäni lähetettiin loppukesästä 1943 Illinoisiin Rantoulin Chanute Fieldiin. ”Illinoisissa hän oppi salakielen teknisen puolen”, äitini sanoi. He siis pitivät edelleen yhteyttä, seitsemäntoista kuukautta syntymäni jälkeen. (”Tekninen puoli” ei sekään esiintynyt taajaan äitini sanavarastossa.)

”Chanute Fieldissä isäsi tutustutettiin sotilaskäyttöön tarkoitetun salakirjoituslaitteen perustoimintaan – se oli oikeastaan kaukokirjoitin, johon oli lisätty elektroninen salakirjoituslaite”, isoisä kertoi. Hän olisi yhtä hyvin voinut puhua latinaa. Todennäköisesti edes kateissa oleva isäni ei olisi pystynyt selittämään tuon apparatuurin saloja ymmärrettävästi minulle.

Isoisä ei koskaan puhunut koodipojasta tai kersantista halveksivasti ja hän nautti saadessaan kerrata minulle isäni sotahistoriaa. Harrastelijanäyttelijänä isoisä oli varmaan kehittänyt kyvyn painaa mieleensä tuollaisia erityisiä ja hankalia yksityiskohtia. Isoisä kykeni toistamaan minulle *täsmälleen* mitä isälleni oli tapahtunut – vaikkei tuo sodan

aikainen työ salakirjoitusten purkajana ja koodaajana täysin mielenkiinnostonta ollut.

Yhdysvaltain viidennentoista armeijakunnan ilmavoimien tukikohta oli Italian Barissa. 760. pommikone-laivueen, jonka jäsen isä oli, asemapaikka oli Spinazzolan ilmavoimien tukikohta – maaseudulla kaupungin eteläpuolella.

Liittoutuneiden hyökättyä Italiaan viidestoista ilma-armeijakunta oli valjastettu pommittamaan eteläistä Saksaa, Itävaltaa ja Balkania. Marraskuusta 1943 alkukevääseen 1945 taistelussa menetettiin yli tuhat B-24-tyyppistä raskasta pommikonetta. Salakirjoituksen koodaajat eivät lentäneet. Isä poistui harvoin koodihuoneesta Spinazzolan tukikohdasta, hän vietti kaksi jäljellä olevaa sotavuotta koodikirjojensa ja käsittämättömän koodimuuntajan ääressä.

Kun pommikoneet hyökkäsivät natsien tehdaskomplekseihin Itävallassa ja Romanian öljykentille, isä ei rohennut Barin kaupunkia kauemmas – ja silloinkin vain myydäkseen savukkeita mustassa pörssissä. (Kersantti William Francis Dean ei tupakoinut, äiti oli vakuuttanut minulle, mutta hän myi tarpeeksi paljon savukkeita Barissa ostaakseen Bostoniin palattuaan auton – vuoden 1940 Chevroletin.)

Isän kotiuttaminen kävi suhteellisen nopeasti. Kevään 1945 hän vietti Napolissa, jota hän kuvasi ”lumoavaksi ja eloisaksi kaupungiksi jossa riitti olutta”. (Kenelle hän sitä kuvasi? Jos hän oli eronnut äidistäni ennen kuin minä täytin kaksi vuotta – ja miten niin eronnut? – miksi hän edelleen kirjoitteli äidille, kun minä olin jo kolmen vanha?)

Kenties hän kirjoittelikin isoisälleni. Isoisä minulle kertoi että isä oli astunut Napolissa laivaston kuljetusalukseen. Trinidadin pysähdyksen jälkeen hän lensi C-47-

koneella Brasiliaan Natalin lentotukikohtaan, missä kahvi isän kertoman mukaan oli ”erittäin hyvää”. Brasiliasta toinen C-47 – se oli isän mukaan ”ikäloppu” – lennätti hänet Miamiin. Pohjoiseen suuntaava joukkojen kuljetusjuna jätti sotilaat tiettyihin palveluksestavapauttamispaikkoihin, mistä syystä isäni havaitsi päätyneensä takaisin Massachusettsin Fort Devensiin.

Lokakuussa 1945 oli liian myöhäistä palata opiskelemaan Harvardiin sen lukuvuoden osalta; hän osti Chevroletin mustan pörssin tuotoillaan ja sai väliaikaisen työpaikan Bostonin suurimman tavaratalon, Jordan Marshin, leluosastolta. Harvardiin hän palasi syksyllä 1946; hänestä tuli romanisti, ja isoisä selitti minulle sen tarkoittavan romaanisia kieliä ja Ranskan, Espanjan, Italian ja Portugalin kirjallisuutta. (”Tai ainakin paria kolmea niistä”, isoisä sanoi.)

”Sinun isäsi oli *haka* vieraissa kielissä”, äiti oli sanonut minulle – ehkä hän siksi oli haka myös salakirjoituksen tulkkinä? Mutta mitä minun karanteenin isäni Harvardin menestys olisi isoisää ja äitiä liikuttanut? Miksi he edes tiesivät siitä? Miksi heille oli kerrottu?

Isästäni oli olemassa yksi valokuva – vuosikautia se oli ainoa kuva jonka näin hänestä. Siinä hän näyttää hyvin nuorelta ja hyvin laihalta. (Kuva oli vuodelta 1945, loppukeväästä tai alkukeväästä.) Hän syö jäätelöä sillä kuljetusaluksella; se oli otettu jossakin Italian etelärannikon ja Karibian välillä, ennen Trinidadin rantautumista.

Isän lentäjänpusakan musta pantteri se varmaan eniten kiehtoi lapsellista mielikuvitustani; vihaisen näköinen pantteri oli 460. pommituslentorykmentin symboli. (Salakirjoituksen purkaminen oli tiukasti maanpäällistä hommaa, mutta koodaajat saivat silti lentäjän pusakat.)

Minä olin aivan varma että minussakin oli hiukan sotasankaria, vaikkeivät isän sodan aikaisten urotöiden yksi-

tyiskohdat kovin sankarillisilta kuulostaneetkaan – eivät edes lapsen korvissa. Mutta isoisä oli yksi noita toisen maailmansodan harrastajia – tiedättehän, niitä joista kaikki yksityiskohdat ovat kiinnostavia – ja hän jankutti minulle jatkuvasti: ”Minä näen sinussa tulevan sankarin!”

Isoäidillä ei ollut juuri mitään myönteistä sanottavaa William Francis Deanista, ja äiti sekä aloitti että (useimmiten) lopetti arvionsa sanomalla ”*oikein* komea” ja ”älytömän uhkarohkea”.

Ei, nyt vähän valehtelen. Kun kysyin äidiltä, miksei heidän liittonsa ollut toiminut, hän sanoi nähneensä isän suutelevan jotakuta. ”Näin hänen suutelevan jotakuta *toista*”, hän sanoi yhtä kepeästi kuin olisi kuiskannut jollekin näyttelijälle joka oli unohtanut sanan *toista*. Päättelin että hän oli nähnyt tuon suudelman ollessaan raskaana – tai kenties syntymäni jälkeen – ja että hän oli nähnyt kyllin läheltä tuon huulten kostean kohtaamisen tajutakseen, ettei se ollut viatonta laatua.

”Se oli varmaan ranskalainen suudelma, jossa kieli tungetaan kurkkuun”, vanhempi serkkuni uskoi minulle kerran – julma tyttö, sen kopean tätini tytär josta olen jo puhunut. Mutta ketä isäni oli suudellut? Pohdin oliko hän mahtanut olla joku niistä sihteerityöistä joita tulvi Atlantic Cityyn viikonlopun viettoon, joku niistä washingtonilaisista hallituksen virkailijoista. (Miksi isoisä muuten olisi kertonut heistä minulle?)

Aikoinaan se oli kaikki mitä tiesin, eikä siinä ollut paljon kaikeksikaan. Mutta se riitti kuitenkin jotta aloin epäillä itseäni – likimain vihatakin – minulla oli näet taipumus lukea kaikki puutteeni biologisen isäni tiliin. Syytin häntä kaikista huonoista tavoistani, jokaisesta epämiellyttävästä ja hävettävästä asiasta, uskoin että kaikki pahat tapani olivat periytyneet häneltä. Kaikki, mitä itsessäni

epäilin tai pelkäsin, oli takuulla perintöä kersantti Deanilta.

Eikö äiti ollutkin sanonut että minusta tulisi hauskanäköinen? Eikö sekin ollut kirous? Ja uhkarohkeus – no, enkö minä ollut (viidentoista vanhana) rohjennut sanoa, että minusta tulisi kirjailija? Enkö muka ollut jo kuvitellut millaista seksi olisi neiti Frostin kanssa?

Uskokaa pois, en minä halunnut olla karanneen isäni jälkeläinen, hänen geeniensä kantaja – isän, joka pani paksumiksi nuoria naisia oikealla ja vasemmalla ja sitten hylkäsi heidät. Sillä sehän oli kersantti Deanin modus operandi, eikö vain? Vihasin hänen nimeäänkin. En halunnut olla William Francis Dean, Jr. – koodipojan likipitäen äpäräpoika! Jos maailmassa joskus oli poika, joka halusi isäpuolta, joka toivoi että äidillä olisi edes vakituinen poikaystävä, se lapsi olin minä.

Mistä juohdunkin siihen, millä joskus harkitsin aloittavani tämän ensimmäisen luvun, koska olisin halunnut aluksi kertoa teille Richard Abbottista. Tuo mies, josta pian tuli isäpuoleni, pani liikkeelle loppuelämäni tarinan; jollei äiti olisi rakastunut Richardiin, en olisi kenties koskaan tavannut neiti Frostia.

Ennen kuin Richard Abbott liittyi First Sisterin näyttelijöihin, kaupunkimme harrastelijateatterissa oli, kuten kometeleva tätini asian ilmaisi ”niukalti materiaalia ensirakastajiksi”. Pelottavista roistoista oli pulaa, eikä ollut riittävän romanttisia nuoria miehiäkään, jotka olisivat saaneet katsonon nuoret ja vanhemmatkin naiset huokailemaan. Richard ei ollut vain pitkä, tumma ja komea – hän oli kuin lihaksi tullut toivekuva. Hän oli myös laiha. Richard oli niin laiha että minusta hän muistutti kovasti isääni, joka siinä ainoassa kuvassa joka minulla hänestä oli,

oli ikuisesti laiha – ja söi ikuisesti jäätelöä jossain Italian etelärannikon ja Karibian välillä. (Luonnollisesti pohdin oliko äiti mahtanut huomata tuon yhdenkokoisuuden.)

Ennen kuin Richard Abbottista tuli First Sisterin näyttelijöiden jäsen, pikkukaupunkimme miesosien esittäjät olivat epävarmoja mutisijoita, jotka loivat katseensa maa-han ja vilkuilivat sivuilleen tai (yhtä lailla odotetusti) ylinäytteleviä amatöörejä, jotka huusivat repliikkinsä ja vilkuttivat silmää herkästi loukkaantuville rouvashenkilöille, jotka toimivat teatterin mesenaatteina.

Huomattava poikkeus oli toisesta maailmansodasta in-toileva isoisäni Harold Marshall – hän oli ryhmän lahjak-kain näyttelijä, joskaan ei Richard Abbottin veroinen – jota kaikki, isoäitiäni lukuun ottamatta, kutsuivat Harryksi. Hän oli Vermontin First Sisterin suurin työnantaja. Harry Marshallin palkkalistoilla oli enemmän työntekijöitä kuin Favorite River Academylla, vaikka tuo yksityiskoulu var-masti olikin pikkukaupunkimme toiseksi suurin työnantaja.

Isoisä Harry omisti First Sisterin sahan ja lautatarhan. Harryn liikekumppani – synkeä norjalainen, jonka tulette tapaamaan hyvin pian – oli metsänhoitaja. Norjalainen hoiti hakkuut, mutta Harry johti sahaa ja lautatarhaa. Iso-isä Harry allekirjoitti myös kaikki shekit, ja vihreiden tuk-keja ja puutavaraa kuljettavien kuormureiden kyljissä luki keltaisin versaalein nimi MARSHALL.

Kun otti huomioon isoisän aseman, oli hiukan yllättä-vää, että First Sisterin näyttelijät antoivat hänelle aina naisrooleja. Isoisä loisti naisena ja meidän kaupunkimme pikku teatterissa Harry Marshall esitti monet (etten sanoisi useimmat) naispäärooleista. Itse asiassa muistan isoisäni paremmin naisena kuin miehenä. Hän näytteli naisroolit eloisammin ja syvällisemmin kuin tosielämän yksitoikkoi-sen roolin sahanjohtajana ja metsätyömiehenä.

JOHN IRVING

”Rohkeudessaan ja riemukkuudessaan *Minä olen monta* tuo mieleen *Garpin maailman.*” *New York Times*

”Irving on loistavassa vedossa.” *San Francisco Chronicle*

84.2 | www.tammi.fi | ISBN 978-951-31-7092-9

9 789513 170929